

Krzysztof Stępiński

Stowarzyszenie Konservatorów Zabytków w ostatnim dziesięcioleciu

The Association of Monument Conservators during the last decade

W obecnym, 2011 roku Stowarzyszenie Konservatorów Zabytków obchodzi XXX-lecie swego istnienia. Zebranie Organizacyjno-Programowe Stowarzyszenia odbyło się w Warszawie 22 października 1981 roku i dzień ten należy uznać za datę założenia SKZ. Jednakże już rok wcześniej, 28.10.1980 r. w Lublinie powstał Komitet Założycielski Stowarzyszenia. W okresie między tymi obu datami, oprócz podjęcia prac organizacyjnych, środowisko konserwatorskie sformułowało zasadnicze cele, które w niezmiennym właściwie formie przyświecają działalności SKZ także w dzisiejszych czasach. Najważniejsze cele Stowarzyszenia Konservatorów Zabytków to:

- integracja specjalistów wszystkich dyscyplin, których działalność jest związana z ochroną i konserwacją zabytków,
- kształtowanie w społeczeństwie właściwego stosunku do dziedzictwa kulturowego,
- dbałość o etykę postępowania konserwatorskiego,
- ochrona zawodowych potrzeb członków Stowarzyszenia i całego środowiska konserwatorskiego,
- inspirowanie i prowadzenie prac badawczych w zakresie ochrony zabytków i konserwatorstwa.

W okresie trzydziestu lat istnienia SKZ funkcję Prezesa Stowarzyszenia Konservatorów Zabytków pełnili w kolejnych trzyletnich kadencjach:

- 1981–1984 mgr Wawrzyniec Kopczyński
- 1984–1987 doc. dr hab. Bohdan Rymaszewski
- 1987–1990 doc. dr hab. Bohdan Rymaszewski
- 1990–1993 prof. dr hab. Jerzy Kowalczyk
- 1993–1996 mgr inż. arch. Maria Sarnik-Konieczna
- 1996–1999 mgr inż. arch. Maria Sarnik-Konieczna
- 1999–2002 prof. dr hab. arch. Andrzej Kadłuczka
- 2002–2005 dr hab. inż. Jerzy Jasieńko
- 2005–2008 prof. dr hab. inż. Jerzy Jasieńko

2008–2011 prof. dr hab. inż. Jerzy Jasieńko

A oto lista obecnych władz Stowarzyszenia Konservatorów Zabytków wybranych na Walnym Zjeździe Delegatów SKZ w 2008 roku na X kadencję:

- Prezes – prof. dr hab. inż. Jerzy Jasieńko
- Wiceprezes – prof. dr hab. arch. Kazimierz Kuśnierz
- Wiceprezes – mgr inż. Piotr Napierała
- Sekretarz Generalny – mgr inż. arch. Maria Sarnik-Konieczna
- Skarbnik – dr inż. arch. Marek Barański
- Członkowie Prezydium:
prof. dr hab. arch. Andrzej Kadłuczka
mgr Jacek Rulewicz

Członkowie Zarządu:

- mgr inż. Leszek Czapski
- dr inż. Lech Engel
- mgr Dariusz Kopciowski
- mgr inż. arch. Anna Rostkowska

W skład Komisji Kwalifikacyjnej wchodzi:

- prof. dr hab. inż. arch. Maciej Pawlicki
- dr inż. arch. Maciej Małachowicz
- dr inż. arch. Andrzej Gaczol
- mgr Wojciech Kapałczyński
- dr hab. inż. Marek Gosztyła, prof. Politechniki Rzeszowskiej

Główną Komisję Rewizyjną tworzą:

- dr Tadeusz Rudkowski
- mgr Alicja Lutostańska
- mgr Jerzy Szalygin

W skład Sądu Koleżeńskiego wchodzi:

- mgr inż. arch. Mieczysław Soczyński
- dr inż. Bartłomiej Konarski
- mgr inż. arch. Andrzej Kubik
- mgr Lech Narębski
- mgr inż. Antoni Kapuściński

Jubileusz SKZ stanowi także dobrą okazję, by przypomnieć listę Członków Honorowych Stowarzyszenia, które miało zaszczyt umieścić na niej wiele wybitnych postaci: uczonych i specjalistów – konserwatorów, architektów i historyków sztuki, zasłużonych dla ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to obecnie:

mgr Tadeusz Bogdalik – Warszawa
mgr inż. arch. Tadeusz Chrzanowski – Gdańsk
dr inż. arch. Janusz Ciemnołoński – Gdańsk
prof. dr hab. inż. arch. Olgierd Czerner – Wrocław
prof. dr Henryk Dziurła – Wrocław
prof. dr Władysław Filipowiak – Szczecin
dr Wojciech Fijałkowski – Warszawa
inż. Jerzy Jasiuk – Warszawa
prof. dr hab. Jerzy Kowalczyk – Warszawa
prof. dr Zofia Krzymuska-Fafius – Szczecin
prof. dr Mirosław Przyłęcki – Wrocław
mgr inż. arch. Feliks Ptaszyński – Warszawa
mgr Mieczysław Ptasnik – Warszawa
prof. dr hab. Kazimierz Radwański – Kraków
dr Tadeusz Rudkowski – Warszawa
prof. dr hab. Bohdan Rymaszewski – Warszawa
mgr inż. arch. Maria Sarnik-Konieczna – Kraków
prof. dr hab. Zygmunt Świechowski – Warszawa

Pierwszych dwadzieścia lat działalności Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków zostało udokumentowanych w odrębnym wydawnictwie mającym charakter broszury opublikowanej w 2001 roku. Znaczną jej część wypełnia lista wybitnych osiągnięć środowiska konserwatorskiego – osiągnięć uhonorowanych nagrodami przyznanymi wielu szczególnie uzdolnionym i zasłużonym dla ochrony zabytków osobom.

Szczególną rolę odgrywają tu wręczane corocznie w kwietniu podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków nagrody Generalnego Konserwatora Zabytków i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków za prace studialne, naukowe i popularyzatorskie dotyczące ochrony zabytków i muzealnictwa. Konkurs ten cieszy się szczególną renomą wśród młodych konserwatorów – absolwentów wydziałów konserwacji dzieł sztuki na uczelniach artystycznych, którzy nadsyłają swoje prace dyplomowe, a także wśród autorów prac doktorskich i monografii z zakresu konserwacji i historii sztuki oraz autorów projektów architektonicznych i urbanistycznych bądź projektów związanych z aranżacją wnętrza muzealnych czy popularną obecnie architekturą krajobrazu. Komisja Konkursu nagradza przede wszystkim prace cechujące się nowatorskim ujęciem i rzucające nowe światło na podjęty problem – prace stanowiące dokumentację już dokonanych osiągnięć oraz te, które mają największe realne szanse na wdrożenie i wykorzystanie ich w przyszłości.

Ponieważ w „Wiadomościach Konserwatorskich” każdego roku były publikowane nazwiska osób wyróżnionych i tytuły ich prac, przeto odsyłamy Czytelników do odpowiednich numerów naszego pisma z lat 2003–2011, w których udokumentowane zostały coroczne obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (Komisja przyznaje nagrody za dany rok jesienią, natomiast wręczane są one kilka miesięcy później, już w następnym roku – na obchodach święta konserwatorów przypadającego co roku 18 kwietnia).

W tym miejscu zamieszczamy więc jedynie krótkie statystyczne zestawienie: w 2002 roku w Konkursie GKZ i SKZ na najlepsze prace naukowe, projektowe i popularyzatorskie z ochrony zabytków i muzealnictwa przyznano 8 nagród i 10 wyróżnień, w 2003 roku 3 nagrody i 14 wyróżnień, w 2004 roku – 9 nagród i 6 wyróżnień, w 2005 roku – 6 nagród i 12 wyróżnień, w 2006 roku – 9 nagród i 13 wyróżnień, w 2007 roku – 10 nagród i 5 wyróżnień, w 2008 roku – 9 nagród i 12 wyróżnień, w 2009 roku – 8 nagród i 5 wyróżnień i w 2010 roku – 6 nagród i 14 wyróżnień.

Nagroda Zarządu Głównego Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków „Książka Roku” przyznawana jest za szczególnie wyróżniające się publikacje książkowe podejmujące problematykę ochrony zabytków i muzealnictwa lub dyscyplin współdziałających, np. historii sztuki, archeologii czy etnografii. Nagradzane są zarówno książki naukowe czy popularnonaukowe, jak i publicystyczne lub eseistyczne, wyróżniające się swoją treścią, ujęciem, formą i stylem. Intencją nagrody jest promowanie ujęć i twórczości indywidualnej, autorskiej i przedstawiającej indywidualny punkt widzenia, a zarazem poszukującej i nowatorskiej. Nagrodę tę otrzymali następujący autorzy i ich książki:

- w roku 2002 – Jacek Chrzęszczewski, *Kościół Ormian Polskich*
- w roku 2003 – Zdzisława Tołłoczko, „*Sen architekta” czyli o historii i historyzmie architektury XIX i XX wieku*
- w roku 2004 – Franciszek Midura, *Spoleczna opieka nad zabytkami na ziemiach polskich do 1918 roku*
- w roku 2005 – Jerzy Kłoczowski, Henryk Gapski, *Skarby kościołów Archidiecezji Lubelskiej*
- w roku 2006 – Elżbieta Trocka-Leszczyńska, *Międzygórze. Dzieje i architektura*
- w roku 2007 – Grażyna Ruszczyk, *Drewno i architektura. Dzieje budownictwa drewnianego w Polsce*
- w roku 2008 – Marian Arszyński, *Idea, pamięć, troska: rola zabytków w przestrzeni społecznej i formy działań na rzecz ich zachowania od starożytności do połowy XX wieku*
- w roku 2009 – Jerzy Szałygin, *Katalog zabytków osadnictwa holenderskiego na Ziemi Łęczyckiej*
- w roku 2010 – Tadeusz Kozaczewski, Hanna Kozaczewska-Golasz, *Portale trzynastowiecznej architektury na Śląsku*

Nagroda im. Gerarda Ciołka przyznawana jest dla uczczenia wybitnego uczonego, badacza polskiego budownictwa ludowego i konserwatora sztuki ogrodowej, twórcy projektów rekonstrukcji pałacowych ogrodów zabytkowych m.in. w Wilanowie, Natolinie, Jabłonnie, Krasiczynie, Puławach czy Łańcutie, pioniera ujmowania ochrony zabytków jako ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego. Celem Nagrody jest upamiętnienie jej patrona i wyróżnienie osób zasłużonych dla ochrony zabytków – szczególnie w dziedzinie budownictwa drewnianego i muzealnictwa związanego z tą problematyką, w dziedzinie sztuki ogrodowej i parkowej, ochrony krajobrazu kulturowego i planowania przestrzennego. Nagroda im. Gerarda Ciołka może być przyznana co dwa lata. W ostatnim dziesięcioleciu otrzymali ją:

2002 – prof. dr hab. Inż. arch. Aleksander Böhm
2004 – dr hab. inż. arch. Zbigniew Myczkowski
2010 – mgr inż. Piotr Wilanowski

Nagroda im. Wojciecha Kalinowskiego upamiętnia postać wybitnego architekta-urbanisty, współtwórcy współczesnej idei ochrony zabytków oraz zasad ich dokumentacji i ewidencji. Profesor Wojciech Kalinowski zajmował się teorią urbanistyki, historią rozwoju przestrzennego miast polskich, podstawami rewaloryzacji zespołów zabytkowych, a także architekturą drewnianą i architekturą przemysłową XIX wieku. Wykształcił szereg pokoleń architektów, historyków sztuki i konserwatorów. Nagrodę Jego imienia można otrzymać za pojedyncze dzieło lub osiągnięcie, bądź za określony dorobek naukowy, publikacyjny czy konserwatorski, przy czym nagradzane są twórcze dokonania w dziedzinach: teorii oraz historii architektury i urbanistyki, ochrony i dokumentacji zabytków architektury, techniki i przemysłu, a także w procesie ewidencji i dokumentacji zabytków. Nagroda może być przyznawana co dwa lata, ale w ostatnim dziesięcioleciu przyznano ją tylko raz – w 2005 roku otrzymała ją mgr inż. arch. Maria Wójcikiewicz z Krakowa.

Nagroda im. Księdza Janusza Stanisława Pasierba *Conservator Ecclesiae* przyznawana jest za działalność naukowo-badawczą w dziedzinie teorii i historii sztuki sakralnej, a także za wybitne osiągnięcia związane z ochroną i konserwacją architektury i sztuki sakralnej. Nagrodę mogą otrzymać zarówno osoby świeckie, jak i duchowni różnych wyznań, którzy swą działalnością konserwatorską, naukową i dydaktyczną kontynuują dzieło ks. Janusza Stanisława Pasierba – kapłana i uczonego, intelektualisty, archeologa i historyka sztuki, pisarza i poety, wybitnego znawcy teorii i historii sztuki, zwłaszcza sztuki sakralnej, której ochrona była jego wielką pasją. Nagroda przyznawana jest co roku i wręczana podczas uroczystych obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków przypadającego na dzień 18 kwietnia. A oto lista osób nagrodzonych w latach 2002–2011:

- 2002 – prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Tomaszewski
– mgr Ewa Stanecka
– ks. kanonik Roman Cieszyński
- 2003 – prof. dr hab. inż. arch. Wiktor Zin
– arch. Ulrich Schaaf, ks. Waldemar Pytel i ks. Roman Kluz (nagroda zespołowa)
- 2004 – ks. Biskup Jan Bernard Szłaga z Pelplina
- 2005 – ks. Kardynał Franciszek Macharski
- 2006 – prof. dr hab. Ryszard Brykowski
– prof. dr hab. Ireneusz Płuska
- 2007 – dr Janusz Smaza
– ks. kanonik Adam Lewandowski z Lublina
- 2008 – ks. Arcybiskup Abel – Ordynariusz Prawosławnej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej
- 2009 – ks. Biskup prof. dr hab. Julian Wojtkowski z Olsztyna
- 2010 – dr Ewa Święcka
– ks. mgr Marian Lewandowski z Poznania
- 2011 – ks. prałat Józef Roman Maj z Warszawy
– dr hab. inż. arch. Aleksander Piwek

Nagroda im. Hanny Pieńkowskiej i Jerzego Łomnickiego służy wyróżnieniu osób zawodowo związanych z ochroną zabytków i służbą konserwatorską, których praca przynosi istotne rezultaty – szczególnie w organizowaniu służb konserwatorskich i w formułowaniu oraz stosowa-

niu skutecznych metod ratowania zabytków. Oceniane są praktyczne efekty tej działalności, a także osiągnięcia w zakresie ewidencji, dokumentacji i popularyzacji zabytków. Oboje patroni Nagrody pełnili funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków: Hanna Pieńkowska w województwie krakowskim, a Jerzy Łomnicki – w województwie poznańskim. Należeli do grona osób, które już w latach 50. postulowały powołanie Stowarzyszenia Konserwatorów. Hanna Pieńkowska broniła przed zniszczeniem zabytki Małopolski – m. in. wieś Chochołów i renesansowe założenie ogrodowe w Mogilanach, opracowała też pionierskie koncepcje ochrony Lanckorony. Jerzy Łomnicki położył ogromne zasługi w dziele ratowania zabytków Poznania i Wielkopolski, a od 1958 roku poświęcił się całkowicie problemom Ostrowa Lednickiego, gdzie dzięki jego staraniom powstało muzeum poświęcone najstarszym reliktom architektury polskiej oraz park etnograficzny. Był jednym z organizatorów zjazdu powołującego do życia Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków. Nagroda przyznawana jest dorocznie i wręczana podczas Walnych Zjazdów Delegatów SKZ lub w trakcie innych ogólnopolskich uroczystości Stowarzyszenia. W ciągu ostatnich 10 lat Nagrodę im. Hanny Pieńkowskiej i Jerzego Łomnickiego otrzymali:

- 2002 – mgr inż. arch. Halina Landecka – Lublin
- 2003 – mgr inż. arch. Andrzej Gaczoł – Kraków
- 2004 – mgr Juliusz Wendlandt – Warszawa
- 2006 – inż. Stanisław Wojdon – Śląsk
- 2007 – prof. dr hab. Jerzy Kowalczyk – Warszawa
- 2008 – prof. dr hab. Inż. arch. Jan Tajchman – Toruń
- 2009 – mgr Teresa Mayer-Lenczowska – Poznań
- 2010 – mgr inż. arch. Maria Sarnik-Konieczna – Kraków

Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków było w ostatnich latach organizatorem lub współorganizatorem ogólnopolskich i międzynarodowych sesji i konferencji naukowych. Każda z nich stanowiła ważne wydarzenie dla środowiska konserwatorskiego i każda przyniosła niezwykle interesujący dorobek, pozwalając wzbogacić wiedzę na temat zagadnień podejmowanych w trakcie obrad. Najważniejsze to:

- 2003 – Kliczków – *Konserwacje obiektów zabytkowych zniszczonych przez powódź*. Polsko-czesko-niemieckie forum wymiany doświadczeń konserwatorów, użytkowników i właścicieli zabytków architektury
- 2004 – Olsztyn – *Sesja Dziedzictwo kulturowe w mieście* w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa
- 2005 – Warszawa – *Kongres Konserwatorów Polskich*
– Łomnica – *Ochrona krajobrazu kulturowego w kontekście długotrwałego rozwoju turystyki jako wkładu do planowania regionalnego i komunalnego na przykładzie Kotliny Jeleniogórskiej* (współorganizacja – Oddział Śląski SKZ)
- 2006 – Warszawa – *Polskie konserwacje poza granicami kraju*
– Szczecin – *60. rocznica powołania polskich służb konserwatorskich na Pomorzu Zachodnim*
– Kliczków – XII konferencja naukowo-techniczna REMO (współorganizator – Oddział Śląski SKZ)

- Wrocław – uroczystości Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (współorganizacja – Oddział Śląski SKZ)
- 2007 – Kraków – Florencja, Konferencja Międzynarodowa *Kraków-Florencja: Wspólne dziedzictwo kultury* (Sesja I – Kraków, Sesja II – Florencja)
- 2008 – Wojanów – *90-lecie powołania Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Polsce. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*
 - Szczecin – Uroczystości poświęcone pamięci prof. dr. inż. arch. Stanisława Latoura (1927–2007)
- 2009 – Wojanów – XIII Konferencja naukowo-techniczna REMO 2009 *Naprawa, konserwacja*

i wzmocnianie obiektów wzniesionych metodami tradycyjnymi i obiektów zabytkowych (współudział Stowarzyszenia)

Powyższa – być może nie w pełni doskonała – dokumentacja działalności Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków pokazuje, jak owocna i bogata była ta działalność w ostatnich dziesięciu latach. Wypada mieć nadzieję, że mimo szczególnie dotkliwych w czasach kryzysu gospodarczego problemów finansowych, jak również innych kłopotów czy dylematów, SKZ nadal będzie bardzo ważnym partnerem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziele ochrony zabytków kultury narodowej.

Streszczenie (od redakcji)

Powyższy tekst ukazuje skład dotychczasowych prezesów SKZ, obecne władze ZG SKZ, przypomina nazwiska obecnych honorowych członków SKZ oraz inne zestawienia, w tym konferencje, które odbyły się w ostatnim 10-leciu.

Abstract (from the Editor)

The above text presents the make-up of the former chairmen of the AMC, current authorities in charge of the AMC, recalls the names of the honorary members of the AMC and other lists, including conferences which took place during the last decade.